

ה ד ר ט י כ ל מ ט י א/כ"ב
מישיבת ועדת הכלכלה
סיום ג' ש"ח באב תש"ז - 1.0.50
בשעה 10.00

ה	ג	ו	ח	כ	י	א	ב
ה	י	ז	ה	א	ב	ד	ו
ה	י	ז	ה	א	ב	ד	ו
ה	י	ז	ה	א	ב	ד	ו
ה	י	ז	ה	א	ב	ד	ו
ה	י	ז	ה	א	ב	ד	ו
ה	י	ז	ה	א	ב	ד	ו
ה	י	ז	ה	א	ב	ד	ו
ה	י	ז	ה	א	ב	ד	ו
ה	י	ז	ה	א	ב	ד	ו
ה	י	ז	ה	א	ב	ד	ו

ס ד ר - ה י ז א ב :
דיון על דין וחשבון ועדת המשנה לעניני ערבים.

הינ"ד ס. בדר: פותח את הישיבה.
אנו נדון עתה בדין וחשבון של ועדת המשנה לעניני ערבים. אני אחלק לחברים את הסיכומים שקבלתי מיו"ר הוועדה לעניני ערבים, ואבקש את היושב ראש, שיאמר כמה דברי פתיחה לסיכומים.

ס. ארם: עכש
אני לא אמסור סקירה על עבודת ועדת המשנה במשך 6 הישיבות שקיימה. את זאת אעשה בישיבה הבאה.

ועדת המשנה לעניני ערבים דנה לראשונה כאחד הסעיפים הראשוניים והעקריים - בעית שיווק התוצרת המקלאית הערבית. התחלנו לדון בסעיף בראש וראשונה הן בגלל התביעות הסדורות שהוגשו לכנסת בקשר עם ענין זה על ידי כמה שאילתות, והן בגלל התביעות והקובלנות שהגיעו לוועדת המשנה גם על ידי חברי הכנסת הערביים וגם מצדדים אחרים. מסיגול לדון בענין זה על יסוד כמה הנחות:

א. על ידי שתי שיחות שלי ושל חבר הכנסת אבא חושי בישיבה הראשונה של ועדת המסנה

ב. על ידי כך שהזמנו לישיבתנו את הגורמים הקשורים בענין זה, כמו את הסדור הכלכלי של המחלקה הערבית שעל יד הועד הפועל של ההסתדרות, חברי הכנסת הערבים.

ג. על ידי ביקור ישיר במשולש, ומגע בלתי אמצעי ישיר עם הערבים במשולש, על ידי שיחות עם באי-כח הערבים בהסתתפותם של המשלש הצבאי במקום, המשלש הצבאי הכללי והיועץ לעניני הערבים.

ד. ביקור במשולש סודר בצורה כזו, שאנו נפגשנו עם כל שכבה באופן נפרד; עם בעלי הקרקע, האריסים, פועלי המחצבים והמוכתרים.

לאחר כל זאת נסינו לסכם את הרשמים שלנו ואת תוצאות הדיון בסיכום המונח לפניכם.

סעיף ראשון אשר סוכם הוא: "לבטל את המונופולין, המחייב את החקלאי הערבי לשווק את תוצרתו אך ורק לחברה או לאיגוד מסויים, סעיף זה נתקבל על דעת כל חברי ועדת המסנה מלבד אשר הרשיתי לעצמי לרשום את ההסתייגות שבאה:

" להוסיף את המלים: שאין הוא שותף בו מרצונו החופשי".

סעיף שני אשר סוכם הוא: "למען הבטיח ליצרנים את מלוא ההנאה ממכירת תוצרת ולמען הגביר את הריכוז של השיווק והפיקוח עליו ולמנוע ספסרות, יש לעודד את פיתוח הקואופרציה הערבית, איגוד חפסי של המשווקים הערבי, הקסור באופן ישיר עם השוק הכללי, בפיקוח הממשלתי המוסמך".

לסעיף זה ישנה הסתייגות של חבר הכנסת לנדאו המציע לסחוק את הסעיף בכללו.

סעיף שלישי אשר סוכם הוא: "לחסל את ההפרטים במחירים בין תוצרת יהודית וערבית ולקבוע סחיר אחיד, המקובל במדינה.

סעיף זה נתקבל על דעת כל חברי ועדת המסנה, ללא כל הסתייגות.

סעיף רביעי אשר סוכם הוא: "להמליץ על עידוד הגורמים המפתחים את הקואופרציה כגון: המחלקה הכלכלית של הועד הפועל, הבנוייה על אגוד חפסי של היצרנים החקלאיים".

לסעיף זה ישנה הסתייגות לחבר הכנסת לנדאו, המציע לבטל את הסעיף.

סעיף חמישי אשר סוכם הוא: "כדי להבטיח לקואופרציה, ואיגוד המשווקים הערבים את אפשרות הפיתוח של המסק הערבי, יש להקנות להם זכות לבנות אחוז מסויים ממחיר התוצרת לטובת כלל המשווקים. בסעיף זה ישנה הסתייגות שלי האומרת: להוסיף אחרי סעיף 5: למען השקעות יסוד במסק החקלאי, בנין מחלבות, מחסני אגירה, מגדלי החמצה, רכישת מכונות חקלאיות וכו'.

הסתיוגות שניה למעוף זה היא של חבר
הכנסת פורדר: "האדמיניסטרציה של הקרן בידי הממשלה שתקבע את
החלוקה בהתאם לצרכים השונים."

ס. לביא: מהו האחוז שיותר למשווקים הערבים לנכות?

ס. ארם: אנו אמרנו: 15% עד 20%, כי על יסוד
הידיעות שישנן בידנו גם מטעם המושל
הצבאי וגם מטעם ועד הכפר, התברר שכיום ההבדל הוא בין 20-25%.
כמו כן אמרנו, כי הקרן הזו צריכה להיות בידי הקואופרציה הערבית.

ס. לביא: מה יהיה במקרה, שהקואופרציה לא תקום?

ס. ארם: כל עוד לא הוקם איגוד המשווקים, תופקד
הקרן בידי שר האוצר, וכל שימוש בה
ייעשה מתוך שיתוף באי-כוח הישוב הערבי.

לדעת חבר הכנסת פורדר, הקרן צריכה
להיות בידי הממשלה, אולם לדעתי, בכל מקום שישנו אגוד קואופרציה,
אם זה המדור הכלכלי שעל ידי הועד הפועל של ההסתדרות, או אגוד
אחר, לו נסמרת הקרן לטובת כלל המשקקים.

הבדל שני ביני ובין חבר הכנסת פורדר
הוא, שאני אומר: "לטובת כלל המשווקים". כלומר, כל זמן שעל הכפר
הערבי איננה חלה חובת המסים, אפשר להסתמס בקרן זו גם לצרכים
צבוריים שונים, מחוץ לפיתוח החקלאי, בתנאי שדבר זה אינו מונע
מהמסק הערבי להנות מהסידורים הרגילים לפי התקציב הרגיל ולפי
תקציב הפיתוח.

אלו הן ההצעות. נשאר עוד סעיף אחד
אשר טרם הוברר די צרכו והוא: איך תפעל קרן הניכויים.

ס. אונא: לי נחמה, שהניסוח של סעיף 5 מסופט.
אנו קבענו שיש לנכות אחוז מסוים, והרוב
היה מאוחד בדעה זו, אלא שהיתה שאלה, באיזו צורה להרכיב זאת.
בסעיף 3 קבענו מחיר אחיד בסביל התוצרת,
אבל זאת עשינו רק כלפי חוץ, כי הצורך בפיתוח הכפר ונקיטת הסידורים
הצבוריים, מביא אותנו לידי כך, שנדרש הפרטה כזאת.

רוב הועדה היה מאוחד בדעה, שכספי הקרן
צריכים לעמוד גם לרשות פיתוח הכפר וגם לרשות הסידורים הצבוריים.

רוב הועדה היה מאוחד בדעה, שהכספים
האלה אינם יכולים להיות בידי הצבור הערבי, אלא בידי הממשלה אשר
תקבע את חלוקתם לפי תקציב מסוים.

כך צריך היה להיות סגנון סעיף 5 אשר הוא
המסך של הסעיף הקובע מחיר אחיד לתוצרת.

ס. פורדר: ברצוני לשאול, מהו הסדר, מה יהיה לאחר
שהסיכום יתקבל?

ס. בדר: כאשר העניין הזה נסגר בכנסת לוועדת הכלכלה,
לא היתה בארץ ועל כן, אינני יודע, מה
היתה כוונת הכנסת. אני מבין, שאת הסיכום שיתקבל בוועדה, נצטרך למסור
לממשלה, וכן נצטרך למסור על כך הודעה בכנסת. אם תעלה הצעה אחרת,
נדון עליה ונקבל החלטה. אם, בינתיים, תרצה הממשלה לפעל לפי החלטת
הרוב, היא תוכל לעשות זאת.

ה. לנדאו: אני סבור, כי לפנינו אחת הגעיות
החמורות ביותר במדינת ישראל ולאן דוקא
מבחינה כלכלית. למעשה עומדת בפנינו געיה בטחונית מסדרגה ראשונה.

חברי ועדת המסנה שמעו אינפורמציה על
האספקט הזה כולו, על הגעיה הערבית כיום במדינת ישראל, ולמעשה
היתה בוועדה דעה אחידה גשטח זה, שבכדי להסיק מסקנות בענין הסיווק
או ענין אחר, יש הכרח להניח ולקבוע יסודות - מהי המדיניות של
ממשלת ישראל כיום לגבי הבעיה הערבית כולה. דבר זה היה ברור
לכל חברי הוועדה, ואם בכל זאת הסקנו מסקנות, הרי עטינו זאת
מפני שהתחלנו לטפל בענין הסיווק ובו הגענו לכמה מסקנות.

אני סבור, שבהגע-זה, תהיינה המסקנות
אשר תתקבלנה ברוב דעות אשר תהיינה, איננו רשאים לא רק להסתמס
במסקנות אלו, אלא גם לחליץ עליהן, בטרם נגיע ליסודה של הבעיה,
בטרם נדע, מהי המדיניות הכללית של הממשלה לגבי הערכים.

היו"ר מ. ברה: ישנה מדיניות מוצהרת של הממשלה.

ה. לנדאו: לא שמענו על כך, מפי אנשי הממשלה
המטפלים בבעיה זו - היועץ של ראש הממשלה
לעניני ערכים והמדו של הצבאי הכללי - שמענו על אי אלה גזשויים.
אמנם, יש מדיניות מוצהרת בפרק אחד, אבל השאלה היא, איך מתרגמים
מדיניות מוצהרת זו לספת מעשים בטחונים שונים; מה אנו רוצים: להגדיל
את המיעוט הערבי ולחזקו, או ההפך? יש לקבוע דברים אלה, כי הם
מהווים יסוד לבעיה כולה.
על כן, אני סבור, שבמסדיה זו, צריכות
להיות המסקנות שתתקבלנה, מסקנות פנימיות בלבד.

אני חושב, כי קביעת מדיניות כללית,
תהיה טעונה דיון כללי בכנסת, כי זוהי שאלה בטחונית מסדרגה ראשונה,
על כל פנים, אני מסתכל על בעיה זו ראשית כל, מבחינת בטחון לישראל,
או חוסר בטחון.

ועתה לעצם הענין. למעוף 1, היתה הסכמה
כללית, שאין לחייב את הערבים שיהיו כשורים לחברה מסוימת, בדרך
כלל כיום השיווק, אם אצל היהודים, אינו חופשי. כיום יש הצמדה,
מגמתו של הטעיף היא, שלחברה איכס לא יהיה מונופול, אבל לדעתי,
דבר זה יהיה בין כה וכה, כי במלא היצרן הערבי יצטרך להיות צמוד,
אם זה לחברת "תנובה" או לחברת "טנא".

ברצוני לומר, כי אני מתקשה להבין את
ההסתיגות של חבר הכנסת ארם למעוף 1, האומרת: "שאינן הוא שותף בו
מראשו החופשי". וכי ליהודים כיום יש אפשרות לא להיות צמוד
לחברה? וכי היהודא אינו שותף בחברה?

ברצוני לומר עוד משפט אחד.
אינני בעד הפלית הערבים לרעה, ואינני
בעד הפלית הערבים לטובה. העולה היהודי יקר לי הרבה יותר מאשר הערבי.
הולכת ונעשית פעולה לגבי הערבים, אשר לדעתי, מהווה סכנה חמורה
למדינה; ישנה התחרות למען זכות בקולות הערבים. אני חוזר ואומר:
דבר זה ימנעם בנו. כל המפלגות שופעות על הערבים רוב טובה.

ש. לביא: אדם לא עושים זאת?

ה. לנדאו: אם אנו עושים זאת, אני מוכן לוותר על כך.

אני התנגדתי לעודד הקואופרציה על ידי הממשלה, ועל ידי המחלקה הערבית שעל ידי הוועד הפועל של ההסתדרות. אני שואל, אם זה תפקידה של הכנסת, או תפקידה של הממשלה לעודד את הקואופרציה הערבית, ולהגיד בהחלטות, שאנו מברכים ומעודדים את הוועד הפועל להקים קואופרטיבים בסטור הערבי? אני רוצה, שחברי הוועדה יתנו לעצמם תשובה על השאלה: האם אנו מדינה, או איננו מדינה? זוהי בדיוק שאלה של גישה ממלכתית לענין מסוים, אם מישהו רוצה להתאגד בקואופרטיבים מרצונו הטוב - בבקשה, זוהי זכותו ואין בידנו לסנוע בעדו. אולם, שאנו בעצמנו נבוא ונגיד, שמתפקיד הממשלה לעודד קואופרציה?

אגב, אין כל קשר לפיקוח ולקניעת ספסרות ביחס לקואופרט-ביים, הפיקוח שם את ידו כיום גם על הקואופרטיבים וגם על המשק הפרטי; מה שאמר חבר הכנסת ארם: למנוע ספסרות, זה רק לתפארת המליצה, הפיקוח מחייב את כולם, ואין בזה כל הבדל מהי צורת ההתארגנות.

אני אומר, שלל ענין הקואופרציה ועידוד הגורמים של המחלקה הכלכלית וכו' אינם ענין של הכנסת.

ברצוני להעיר את תשומת לב חברי הוועדה לכך, שמעוף 5 צריך לבוא אחרי סעיף 3. אנו הסכמנו לבטל את הפרשים במחירים בין התוצרת, אבל למעשה הפרשים לא יבוטלו. למעשה היצרן הערבי לא יקבל אותו המחיר שיקבל היצרן היהודי. בקשר לכך לא היו ניגודים בוועדה.

הערבים המשווקים את תוצרתם אינם נושאים בעול המסים באף מיל אחד, בו בזמן שהיהודים נושאים בעול המסים, זוהי הפליה לטובת הערבים.

אני הצעתי שמעוף 5 יבוטל ובמקומו תבוא תוספת לסעיף 3, שתקבע סכום מסוים אשר יהיה בידי הממשלה, כקרן אשר תשמש לשירותים צבוריים כגון: סעד, בריאות וכו', ולשם פיתוחו של המשק הערבי.

ש. לביא: ברצוני לדעת, מדוע משחררים את הערבים מעול המסים?

מ. ארם: אף אחד לא הציע לשחרר את הערבים מעלל המסים.

ש. לביא: מדוע לא הטלתם עליהם מסים?

מ. אונא: זה לא היה מתפקידנו.

ש. לביא: היות והערבים אינם משלמים מסים, יש לנכות את המסים מהתוצרת שלהם.

ה. פורדר: אני מסכים לדעה של חבר הכנסת לנדאו, שלפנינו בעיה עקרית וגם פוליטית, לעתים יש לי ספק אם אפשר למצוא פתרון לבעיה כל כך מסובכת.

לדעתי, אנו צריכים לדרוש מהממשלה קו פוליטי ברור ביחס לשאלה זו. ברור, שאסור לנו להתחמק מלתת תשובה. אנו אסרנו, שאם יש בארצנו מיעוט ערבי (170 אלף ערבים) עלינו למצוא דרך כיצד לנהוג במיעוט זה. לדעתי, ישנם 2 דרכים: לנקוט בגדום באמצעים, עם כל התוצאות הכרוכות בדבר, או דרך שנייה, לקרב אותם. אין דרך אחרת. אני באופן מיוחד לא אוכל להסכים לכך שאפשר לפתור את הבעיה, על ידי כך שלא תהיה כל שיטה. דבר זה לא יתכן והוא רק

יגרום נזק עצום למדינה. ישנן כמה נקודות של חבר הכנסת לנדאו, שאני מוכן לקבל אותן. חבר הכנסת לנדאו שואל: יש מדינה, או אין? שני מוכן להגיד: יש מדינה. אם הוא אומר שהעולה יותר קרוב לא מאשר הערבי, אני מרשה לעצמי להגיד, שזה אינו זכאי רק לתנועת "החרות".

אני בני בדעה, שהמסקנות אשר תקבלנה בוועדה הן אגבן שנימי. אני מעריך מאד את גורם הבטחון ואני מוכן להגיד שיש לו חשיבות מברעת, אבל נדמה לי שאנו צריכים לדרוש מהממשלה קו ברור לגבי הבעיה הזאת. כאשר שמענו את האנשים המטפלים בבעיה זו, לא היה לי רשם שיש פוליטיקה ברורה.

אני תומך בהצעת היושב ראש להביא את המסקנות בפני הממשלה והכנסת.

ועתה לעצם העניין - הבעיה הכלכלית. בוועדת המסנה היו שתי דעות. דעה אחת של חבר הכנסת לנדאו אשר היא מאד לגטימית, לא לעודד את הקואופרטיבים. דעה שניה - לנצל את המשק הערבי במצבו הכלכלי לטובתנו. אני חייב להגיד, כי השיטה הקואופרטיבית אינה מנופול של ההסתדרות, אלא זו שיטה הנהוגה בכל העולם. שיטת הקואופרט בים היא שיטה טובה ובריאה ומתאימה לחקלאות. לכן, באופן פרינציפיוני אנו צריכים לעודד את רעיון הקואופרציה בין הערבים, ואל כן הסכמתי להמליץ על עבודת המהלכה הכלכלית שעל יד ההסתדרות, כי אצלם הגישה היא מאד רצינית. אני מוכן להמליץ על גורם אחר, אם אנך שהוא מועיל.

הערה כללית. אינני מדבר כבר על צורת הניסוח של המסקנות, אבל ברצוני לשאול מה פירושו: הסתייגות לד"ר פורדרר? אני רוצה לציין שיש מה הסתייגות של רוב נגד מיעוט.

ישנה שאלה מאד רצינית - ההפרט במחירים. השיטה שהיתה נהוגה עד עתה, היא לפי דעתי שרירותית במקצת. היות ומצד אחד, מורידים לערבים את המחירים, אבל לא ידוע כמה, ומצד שני ההפרט מוצדק במידה מסוימת, כי הוצאות היצור של האהודים הן הרבה יותר גדולות וכן היצורים משלמים מסים, והערבים - לא, אטרנו שאריכים לקחת כל זאת בחשבון ולקבוע מחיר אחיד, אבל ממחר זה צריכים להוריד סכום מסוים. למשל, אנו אוסרים שהמחיר האחיד של העגבניות הוא - 20 ס"ל לקילו, אבל אנו נותנים לממשלה את הרשות לשלם ליצרן הערבי רק 16 ס"ל, ואת ה-4 ס"ל אנו מציעים להכניס לקרן.

ישנם חלוקי דעות ביני וחברי הכנסת אונא לבין חבר הכנסת ארם. אנו דורשים, שיקרן זו תשמש לפיתוח הכפר הערבי כגון: שרות רפואי, כתי ספר וכו', אבל לא למטרות אחרות. הניגוד השני בינינו ובין חבר הכנסת ארם הוא - ספי האחראי לאדמינסטראציה. אני הצעתי שהממשלה תהיה האחראית. חבר הכנסת ארם הציע, שבמקום שיש קואופרציה, היא האחראית ובמקום שאין, הממשלה אחראית.

מ. וילנר:
כידוע הועברה בעיה זו לוועדת הכלכלה לתמרון רבים. בעיה זו הועלתה בכנסת על ידי חבר הכנסת ארם בצורתה הכללית - מצבו של המיעוט הערבי במדינת ישראל, והיה מוזר מאד מאד שהעכירו בעיה זו לוועדה העוסקת רק באספקט אחד של הבעיות הכלכליות של המדינה. כמובן, שעובדה זו לא היתה צריכה לשנות את אופי העבודה של ועדת הכלכלה, כי אם למשל, יטילו על ועדת הכלכלה לעסוק בכתי ספר, היא תעסוק בזה למרות שישנה ועדת הנוך.

כאשר ראיתי את הדין וחשבון של ועדת המסנה נדהמתי מאד. אולם, חבר הכנסת לנדאו צודק בהחלט אם כי יש לי דעות הפוכות משלו בשאלות המיעוט הערבי, אבל ההגיון מחייב

שהעבר לידנו ענין שיש לקבוע בו עקרונות. אי אפשר להסתפק בהכרזה כללית. גם הממשלה אינה אומרת שיש איזה שהוא מוסמך. אין הגדרה כללית של הממשלה, יש פרזה כללית. אותה פרזה שהיתה קיימת לגבי יהודים בארצות רבות; פרזה זו היא כלפי חוץ, לשם קישוט. מדיניות נקבעת בחיים, ועובדה היא כי לאנף לרסיה הערבית ישנן כמה בעיות, אשר לדעתי, בטחון המדינה ועמידה קשורים בפתרון בעיות אלו. אני מבין את בעיות הטחון כבעיה חשובה מאד, אבל יש לי גישה הפוכה מאשר לחבר הכנסת לנדאו ולסיעת חירות. עובדה היא, שמאותו זמן שישנה מדיניות מוצהרת של המדינה, כפי שאמר היושב ראש, ישנה הפליה גזעית בכל שטחי החיים, למשל, איפה הוחלט שערבים אינם משרתים בצבא? לפי הכרזת ראש הממשלה כל תושבי המדינה הם אזרחים ואם כן, לכל אזרח ישנן זכויות וחובות, בפנקסי האזרחות של הערבים כתובה האות "ב",

מ. ארס; דבר זה נחקר.

מ. וילנר; לא בכל המקומות. לערבים אין חופש תנועה, באתו איזור של ערבים אין חופש תנועה, ליהודים הוא ישנו. מכאן, הפליה כזאת. יש הפליה בענין חופש המגורים. יהודי יכול לבחור לו בדרך כלל כל מקום למקום מגורים, אם הוא רק משיג את השיכון המתאים, אך לא כן ביחס לערבים. יש שיטה בכל הדברים האלה, אינני יכול לקבל שאין שיטה. אין שיטה גלויה, אבל שיטה ישנה. השיטה היא שיטה של רוסיה הצארית. יש שיטה של גירושים; יש שיטה של אי-שוויון. אפילו באותה בעיה שהובאה היום לדיון בפנינו יש שדירות אכזרית של מונופולים. אין זה הולך למדינה. זה הולך לכל מיני קבוצות המקבלות את המונופול. את בעית המיעוט הערבי פותרים אצלנו על ידי מטרה, ואפילו גם בענינים כלכליים, אני אמסור אבסורד אחד. באה משלחת ערבים לכנסת ונתקבלה על ידי הנשיאות, והנה אסרו חלק מהמשלחת הזאת בגלל זה שהגיעו לירושלים בלי רשיון. אם באים ערבים לקבל רשיונות במקום הקרוב למקום מגוריהם אוסרים אותם, כי הגיעו לאותו מקום בלי רשיון. הדברים הם כל כך אבסורדיים, הדיכוי והשרירות הם כל כך חזקים, שאם ועדת המסנה לא התעסקה בהם, הרי לדעתי, היא לא מלאה את תפקידה.

ועדת המסנה לפני ערבים צריכה לתת תשובה מדוע, כאשר הוכרזו בחירות בכל הארץ, לא הוכרזו גם באיזורים הערביים. האם זה מתוך סבת בטחון? לדעתי, לא יכולה להיות סיבה כזאת, כי התקיימו בחירות לכנסת, ישנם מוסדות מוניציפליים וכנצרות יש, אפילו, עיריה.

אני חוזר ושואל, מדוע ועדת המסנה לא נתנה את תשובתה לשאלות אלו?

באחד מכפרי פקיעין הוצא כרוז לשלום בין העדות, שלא ירבו ולא יסתכסכו אחד עם השני. בעבור כרוז כזה נאסרו שני ילדים; אחד בדרך ל-4 חדשים והשני ל-6 חדשים.

אני מציע, שנחליט, שיש להתחיל בקביעת עקרונות בכל השאלות החיוניות ביותר הקשורות באוכלוסיה הערבית. כן אני מציע, שמליאת ועדת הכלכלה תתן הוראות לוועדת המסנה לחקור בשאלות היסודיות של יחס מדינה ישראל למיעוט הערבי.

היו"ר מ. בדר; אני מוכן לברר עם נשיאות הכנסת, אם באמת הועברה אלינו הבעיה הערבית בכללה, כי אינני מקבל את ההנחה של חבר הכנסת וילנר, כי אילו היו מעבירים אלינו בעית חנוך, או בטחון, היינו דנים בה באופן אוטומאטי. לא היינו מקבלים בעיה כזאת לטיפולנו, כי היא אינה מענייננו. אני משער שכוונת העברה של בעיה זו אלינו היתה, שאנו ניתן תשובה לשאלות הקשורות בבעיה הכלכלית, ותו לא.

יתכן שלא יכולים לפתור את הבעיה הזאת
וגם אין יכולים להציע הצעות אם לא מקבלים עמדה ברורה מצד הממשלה. אולם
אנו, איננו צריכים להכנס לבעיות נוספות, ולמצא להם פתרון מחוץ לבעיות
הכלכליות. אני מבין שועדת המסנה, מתוך כל הדברים שהיתה צריכה להחליט
עליהם, החלה לדון בקטע אחד הקשור עם שיוק התוצרת, ואני הייתי רוצה
בכל זאת להביא את הדיון בקטע זה לנקודות קונקרטיות.

אנו יוצאים מתוך נקודת ראות אחת, שצריך
להיות שיוון אמיתי ואינן צריכות להיות הפליות, ומתוך כך מציעה ועדת
הכלכלה את ההצעות הללו, אשר תבוא עליהן לידי הסכמה ותבצע אותן
בפני הממשלה ובפני הכנסת.

ש. לביא: ראשית, ברצוני להדגיש, שועדת המסנה
לא הגיעה לכל מסקנות, וגם אלו שהובאו
לפנינו אינן בהירות.

אנו נמצאים במצב שישינם שני עמים במדינה
אחת. כאשר אני אומר שני עמים, כוונתי היא, שנדע שישינן שתי דרכי
חיים, אילו היינו לרצים לחיות כמו שחי העם הערבי - דבר אשר אליו
אני מתפלל, אילו היינו יודעים לחיות כמוהם, היינו פי כמה וכמה
יותר בטוחים, כי לערבים פשגם כל צרכיהם במשקיהם, ולנו - אין.
זהו אחד הדברים הכולטים ביותר.

אני חושב, כי המדינה שלנו עתה בשביל
הערבים הרבה יותר מאשר בשביל היהודים. היא קודם כל שיחררה אותם
מן "הנושך ברבית", וזוהו אין לזלזל. מי שיודע את חיי הערבים בעבר,
כאשר הערבי מוכרח היה למכור את אדמתו לאפנדי, יכול לתאר לעצמו
מה זאת אומרת. עכשו אין דבר כזה. הפלח אינו מוכרח למכור את אדמתו,
להפך, אין פלח שאין לו אדמה.

אני מחייב את איגוד הקואופרציה, אם כי
אני רחוק לגמרי מתפיסתו של חבר הכנסת לנדאו, אבל אני רוצה בשיוויון,
ולא רק בשיוויון פורמלי. אם אני מקבל 5 גרוש בעד קילו עקבניות,
גם הערבי צריך לקבל סחיר זה, אבל אני צריך לעשות חשבון פמה עלתה
לי יצירת עגבניה, וכמה עלתה לערבי, כי אחרת אין שה שויון, אלא
ההפך הגמור סמנו.

כאשר אנו יודעים, שאנו נמצאים כיום
ערבי, ואין אף מדינה אחת שמצבו של הפלח הערבי בה, יהיה כמצב
הערבי במדינת ישראל, איננו צריכים לשחרר אותו משאת בעול המסים.
אני חושב, שהפלח הערבי חייב לשאת בעול המסים, אבל כאן עוסדת
השאלה - כיצד. מהערבי אי אפשר לגבות מסים, כי אותם הרגילו עוד
בימי הטורקים לשדירת מסים, והמסים האלה אף פעם לא הגיעו לממשלה
אלא לפאנדים. הממשלה בכריטית שיחררה אותם, אבל השאירה אותה בידי
האפנדים. הדרך שבה אנו מנסים ללכת - הקמת קואופרציה לא התקבל
במחרת על ידי הערבים, כי תהיה לנו מלחמה קשה עם הערבים, עד אשר
נוכל להוכיח להם שענין זה כדאי. אם הערבים העירוניים רוצים בקואופרציה,
הרי לא כן הפלטים הערבים. הם לא יאמינו בזה.

לדעתי, הקרן והקואופרציה הם דברים טובים,
אבל נשאלת השאלה מי יקבל את מספי הקרן. אני חושב, שקרן זו צריכה
לשמש לפיתוח הכפר הערבי; להקמת בתי ספר, לפיתוח השירות הרפואי
וכו'. אני חושב, שהתוספת של ארם, שקרן זו תשמש גם למגדלי החמצה,
מחסני קירורו וכו', אין בה אורך, כי הפלח אינו צריך את זאת.
אי אפשר להשוות את הפלח הערבי לאכר היהודי. אלה הם שני משקים שונים.

ברצוני לומר כמה סליים לחבר הכנסת וילנר.
אם ישנן הפליות, הרי הן אינן בשטח הכלכלי. ישנן הפליות, מפני שעדלן

איננו יודעים את מידת נאמנותם של הערבים. איננו צריכים למהר לשכוח שערבים אלה היו רק אתמול אויבינו. כל הדברים שאמרת, הם מוגזמים. הדיכוי והשדירות שעליהם דברת, אינם אמתיים. זה אמתי רק לצרכי תעמולה כלפי חוץ.

לדברי ד"ר פורדר, האומר לקרב את הערבים, אני אומר: לא נקרב, אלא נעשה את עבודתנו ביושר ובתום. אני בטוח, כי בעוד שנתיים יהיו הערבים ידידינו, אבל עכשו עוד איננו בטוח בזה. איננו חושב, שאנו מנהלים את המשק הערבי לטובתנו. אנו מנהלים את המשק הערבי לטובת המדינה, שגם הערבים נהנים ממנה.

א. בהיר: אני תומך בהצעת היושב ראש, שתוך שיחה עם יושב ראש הכנסת יבהיר את תפקיד ועדת הכלכלה בקשר לענין זה שהועבר אליה על ידי הכנסת, ואחר כך ימסור לנו את המצב לאשורו. אני מניח, שמתוך הכירור הזה יתבררו כמה דברים אשר לא יתנו מקום לאי-הבנה בין חברי ועדת הכלכלה.

שני חושב, שהעבודה אשר אנו עושים אותה כרגע, היא עבודה פנימית. כאשר בחבנו את ועדת המשנה, אמרנו ליושב ראש הוועדה - חבר הכנסת ארם - כי איננו בודקים את הבעיה הזאת על יסוד פוליטיקה מפלגתית; זוהי בעיה לאומית כללית שבבילנו ואנו נשתדל לגשת לכירור הבעיה ולפתרונה לא על יסוד פוליטיקה, אלא על יסוד הצרכים הלאומיים של הארץ כולה.

אני חושב, שכדאי היה, שהוועדה תמסור לנו את רשמיה, ומה היא יכולה להגיד לנו, לאחר כל הכירורים שהיה לה, על מצבו הכלכלי של הישוב הערבי. אני חושב, שדבר זה צריך להיות מצוין במסקנות שאנו נקבל. כאשר אנו מדברים על המצב הכלכלי של הכפר הערבי, הרי נראה לי שהוועדה צריכה ויכולה בלם שלם לציין שמזמן קיומה של מדינת ישראל, או מאותה תקופה, שכפרי הגליל והממשלה נמצאים במדינת ישראל, שופר במידה רבה מצבו הכלכלי של הפלח הערבי.

דבר שני אשר צריך להיות מצוין במסקנות הוא, שבזמן שמכירת התוצרת הערבית של הפלח הערבי היתה חופשית, היה זה לרעת הפלח הערבי ולא לטובתו, כי הוא היה נתון לשלטונו של האפנדי.

דבר שלישי אשר צריך להיות מצוין הוא, ששיטת הריכוש של התוצרת החקלאית שהונהגה על ידי הממשלה, שיחררה את המיצר הערבי משלטונו של הסוחר הערבי.

אני חושב, שלא יהיו כל חלוקי דעות על הדברים שאמרת, ואתה, ואם יהיו, אדברא בשמע אותם.

אנו רוצים לדעת דבר נוסף והוא, סלו הערבים היו טובילים את תוצרתם באופן חופשי לשוק, היה זה לרעתם ולא לטובתם.

עלינו לציין, שמבחינת היצור הכללי אנו תומכים במחיר אינטגרלי, כלומר, המחירים הם לפי הוצאות היצור.

מ. וילנר: גם במשק היהודי זה כך?

א. בהיר: אילו היית משתתף בכל ישיבות ועדת הכלכלה, ולא רק בישיבות אשר בהן דנים על עניני הערבים הייתי יודע את המצב כפי שהוא.

מ. וילנר: בדקתי את הדברים והם אינם כך.

א. בהיר: איננו יכולים לקבל את ההנחה, שהיצרן הערבי יקבל אותו המחיר בסופו של דבר כפי שמקבל הצרכן היהודי, וזה בגלל הוצאות היצור. זוהי הנחה

חיובית והיא צריכה להיות לפנינו כיסוד בקשר עם כל מיני סדרים שייעשו. אנו יודעים, שכפרי המשולש עובדים עם ערבים מעבר לגבול.

ט. ארם: דבר זה אינו קיים.

א. בהיר: יחד עם זאת עלינו לציין, שהמחירים בעיר צריכים להיות מחירים אחידים. הלא יהיו הבדלים בין מחירי הערבים למחירי היהודים.

אני תוּסך בענין ספ תוח הקואופרציה. אינני מבין מדוע מתנגד לזה חבר הכנסת לדאון. דומני, שסייעת "חרות" הציעה זאת בטצע שלה לבחירות. לדעתי, המדינה צריכה לעודד פיתוח קואופרטיבים בכפר הערבי.

אני בעד זה, שכל הפרטים בין מחירי התוצרת יהיו בידי המדינה, אבל בשאלת השאלה לאיזה מטרה ילכו הפרטים אלה. מצד אחד, משרד האספקה טוען, שהפרטים אלה צריכים ללכת לקרן הווזלות, כי הוא מגיש לכפר הערבי פרדוקסים מוקצבים לפי המחירים שנקבעים הודות לכך שיש קרן הווזלות וקצוב, ואם הוא מגיש את הדבר הזה לאוכלוסייה הערבית, יש לו רשות לדרוש הכנסות גם מסקטור זה. מצד שני, שר האוצר טוען, שקרן זו צריכה לשמש לפיתוח הכפר הערבי. אינני רוצה לחוות דעה על טענות אלו, אבל לי נדמה, שקרן זו צריכה להיות בידי הממשלה לשם פיתוח הכפר הערבי.

אני מציע, שועדת המסנה תרכז את כל סיכומיה בשאלה זו ותביא אותם לוועדת הכלכלה, כדי שאותם החברים שאינם חברי ועדת המסנה, יוכלו לעיין בחומר ולהכניס הסתייגויות.

הלו"ר ט. ב. 144
אני יכול להטיל על אחד מחברי ועדת המסנה לבסח את ההצעות שנית, ולהוסיף את ההנמקות, ואז יובא הניסוח בפני ועדת הכלכלה וסי שירצה להוסיף עליו - יוסיף, ואחר כך, לצביע וברשות הסתייגות, באם תהיינה כאלו.

ט. אונא: ברצוני לקבוע, שועדת המסנה ראתה את היקף פעולתה יותר רחב מהמסקנות שהביאה בפני הועדה כולה, והיה ברור שאנו מבלמים את המסקנות כחלק דחוף העוסק רק בשאלות השיווק, ולא בכל השאלות הכלכליות.

אני חושב, שועדת הכלכלה צריכה להגדיר בדיוק את תפקיד ועדת המסנה. לי נראה, שטוב היה להחליף דעה בענין זה. ישנם שטחים, שאפשר לומר שהם שייכים לענין הכלכלה ואפשר לומר, שבכל זאת יש בהם צדדים אחרים אשר הם הקובעים. אניא דוגמא: באחת מיטיבות ועדת המסנה טענו מחברי הכנסת הערבים כמה וכמה ענינים וביניהם - הגבלת חופש התנועה. אין ספק שבשאלה זו יש צד כלכלי, אבל השאלה היא אם צד זה קובע או צדדים אחרים. לכן, לדעתי, היה נדאי, שיושב ראש הועדה יברר את הענין הזה עם יושב ראש הכנסת. על כל פנים, ברור שועדת המסנה מוגבלת, ואינה יכולה לדון בכל השטחים וברדאי לא בעניני בטחון, בריאות וחננון, כי הם בכנסים לגדר פעולתן של ועדות אחרות, כפי שנקבע הדבר על ידי הכנסת.

אינני מבין מדוע חבר הכנסת לביא אומר, כי המסקנות אינן ברורות. אנו לקחנו רק קטע מהדברים, וצינינו את הדברים, שאנו ראינו אותם לנכונים.

אני מסכים לדברי חבר הכנסת בהיר, כי כאשר נעשה סיכום ממסכנות אלו, נציין גם את הדברים שהוא הזכיר.

אני מקבל את הדעה, שהצעות אלו אינן מהוות את הסיכום אשר יובא ליציעת הצבור והכנסת. עלינו לדעת את ועדת הכלכלה מסכימה לדרך שבה הלכנו ביחס לשאלה קונקרטיית זו.

בהצעות אלו נאמר, כי איננו חושבים ששיטת המונופולים היא שיטה רצויה, אבל יכול להיות מצב מטייה, אשר בו אין ברירה אחרת. מה שאנו קובעים כאן הוא, שרצוי לחזור לאותו כיוון שאנו ציינו, אבל אין זאת אומרת שכל מקום אשר לא קיים קואופרטיב צריך לבטל את הרכוז.

הדעה הכללית היתה, שצריך לתת כיוון מסויים לכל הדברים ואחר כך לבחון באיזה אופן אפשר לתקנם. בשטח הקואופרציה, הזכרנו באיזה אמצעים אפשרות לעשות זאת. הזכרנו את המחלקה הכלכלית של הועד. הפועל של ההסתדרות, כי ראינו בה גורם המטפל בבעיה זו. כמובן, שיש לעודד כל גורם אחר אשר יטפל בבעיה זו.

השאלה אשר טעונה תיקון היא - שאלת המחיר. שאלה זו מסובכת מאד, כי קיימים 2 סקטורים ובשאלת המחיר ולא ידענו לא נבטלם. המצב שקיימים שני סקטורים עם מחירים שונים אינו בריא, ואנו צריכים לחתור לחיסולו. צריך לבסס את המחירים על הוצאות היצור, אבל אם נעשה זאת, ברור, כי נקטיא את המצב. נתקלנו בשאלה זו גם בסקטור היהודי, והזכרתי את הבעיה של המשק המפותח ומשק העולה החדש. גם אצל היהודים קיימים 2 סקטורים: הסקטור המפותח אשר יכול ליצר יותר בזול, והסקטור החדש שאינו מפותח. אנו ראינו, שלפנינו בעיה שאינה נתנת לפתרון בקלות. אי-אפשר לקבוע את המחירים כמסמרות, כי אם נעשה זאת, זה יביא לידי אנדרלמוסיה בשוק. על כן אמרנו שיטוד הדברים צריך להיות מחיר אחיד, אבל היות וישנם הבדלים מבחינת הוצאות היצור, צריכים להיות הפרשים. אנו ראינו שיטה זו לפי מצב העניינים כרגע, כשיטה רצויה. מולם, שיטה זו אינה באה במקום המסים. הממשלה היא אשר צריכה לשים את דעתה על כך, איך תפתח את שיטת המסים בכפר הערבי. אנו לא עסקנו בזה, כי זה לא היה מחובתנו.

אני אנסה לסכם את סעיף 5 כפי שהיה צריך להיות מנוסח: בסך התמורה של תוצרת המשק הערבי יש להפריש אחוז מסוים שיקבע על ידי הממשלה לצרכי פיתוח הכלכלה הערבי מבחינת המשק הכלכלי והשירותים הצבוריים שלו. הקרן שתוצר מכספים אלה תהיה כדי הממשלה אשר תקבע את חלוקתם בהתאם לצרכים השונים בכל ישוב וישוב ערבי.

היות ולא יכולנו לקבוע אחוז קבוע, אמרנו שהגורמים המטפלים בעניין ימצאו את האחוז המתאים, כי היום יקבעו אחוז כזה ובעוד שנה, יתכן שיקבעו אחוז אחר. על כן קבענו רק את הפרינציפ של הדבר.

אלה הם הדברים אשר סיכמנו ביחס לשאלות השיווק. עדיין לא סיכמנו עניינים אחרים אשר דנו בהם. בדצוני לסכם עתה שאלה אחת - שאלת שכר העבודה של הערבים. כפי שהתברר לנו בהתחלת דיונינו מקבל הערבי לידה ליום ולפעמים גם 40-50 גרוש ליום.

ש. לביא: הממשלה משלמת 40 גרוש ליום?

ס. ארם: כן, יש עדיין לכך.

ס. גרונ: אני מציע, שנסכם את הפרשה הזאת, ואם נסכם בכתב, אני מסכים שבצדף את הדברים

שהציע חבר הכנסת להיר, בכך לתת את המסגרת להננת הגישה שלנו.

כרצוני להפיר הערה נוספת. אינני חושב שחבר הכנסת לביא צידק באמרו שאנו כבר תיקנו את מצב המשק הערבי. לדעתי, ישנן עוד הרבה בעיות אשר טרם מצאו את פתרונן, למשל, שאלת הרפורמה האגררית, אשר לדעתי, היא המפתח לכל התפתחות הערביים. כן לא פתרנו את שאלת האריסות. אי אפשר ליסר, שהמצב הוא בסדר ואנו עשינו כבר את הכל, ואין יותר מה לעשות. אולם, מצד שני אי אפשר להעמיד את הדברים לפני שמעמידם חבר הכנסת וילנר, האומר, שלא עשינו ולא כלום. אין זה נכון. ישנם כמה וכמה דברים שנעשו במכוון לטובת הערבים והצלחנו, וישנם דברים שעדיין מטפלים בהם.

א. ריקנטי:

אני מצטער לומר, שאנו חורגים ממסגרת עבודתנו. לפי מיטב זכרוני, נאמר בכנסת שמנצלים את הערבים ומשלמים להם מחיר אחר, בו בזמן שבטוק סוכרים את תוצרתם במחיר יותר גבוה. לדעתי, זה היה צריך להיות טעם החקירה שלנו ולא יותר.

אחי חושב, שכל אשר נאמר על ידי חברי לנדאו בקשר עם הצד הפוליטי, נכון. אנו חושבים, כי ישנם שטחים אשר בהם איננו צריכים לעודד את הערבים. אנו חושבים, כי כל זמן שישנה סכנת סיכוב שני, יש להשאיר את הדברים כפי שהם, עד שנוכח מהו המצב בדיוק. אי אפשר לאתגר את הערבים כמו יהודים. אני יודע, שכאשר דברנו בוועדת השירותים הצבריים ביחס למגן דוד אדום, היתה דעה כללית שאין לפתוח את מעיי מגן דוד אדום לערבים.

לדעתי, אנו צריכים להגביל את עצמנו באותה נקודה שדובר עליה בכנסת - ביצול הערבים על ידי חברה פרטית.

היו"ר מ. כדר:

כרצוני לומר לך, חבר הכנסת ריקנטי, כי אמת טועה. ביחס לניצול החברה הפרטית לא היתה כל החלטה בכנסת, אלא רק שאילתא. ועדת הכנסת החליטה להעביר את הענין לוועדת הכלכלה רק לאחר שחבר הכנסת ארם העלה את הבעיה בכנסת.

אם אנו רוצים לדון בבעיית המיעוט הערבי רק מבחינת הצד הכלכלי, הרי זה יגור בפרגנס על ועדת הכלכלה, אבל אם אנו רוצים להכנס לשטחים אחרים, אצטרך לברר עם יושב ראש הכנסת מה בדיוק תועמי לטיפול ועדת הכלכלה.

באשר לענין שהובא בפנינו היום, אני מבין שהיות וזהו קטע אקטואלי מאד אנו יכולים לסכמו ולהביאן בפני הממשלה והכנסת.

מ. ארם:

ועדת הכנסת מטרה את ענין המיעוט הערבי לטיפול בועדת הכלכלה. ברור, שענין הבטחון אינו מתפקידנו, אבל כל הקטור עם הפליות ותקלות הן ביחס למצב הכלכלי, הן ביחס לרכישת הנטוש והן ביחס לעניני בריאות נמסרו לטיפולנו על ידי ועדת הכנסת. אפשר היה להגדירם בצורה אחרת, על כל פנים אלה הם הדברים, על כך דברתי אני וגם חבר הכנסת אבא חושי בישיבה הראשונה של ועדת המסגרת, ועל סמך זה הזמנו לישיבותינו את כל הגורמים המטפלים בבעיות אלו.

ועתה, לעצם הענין הנדון. בדרך כלל לא היינו מוגבלים בטווח ענין. התחלנו בענין שיווק התוצרת, כי זה היה הדבר האקטואלי ביותר.

אני חושב, כי אין צורך ביום דחיה. ההצעות שהובאו לפניהם היום ברורות מאד ועלינו רק לסכמן.

כיוון להסתייגות של חבר הכנסת פורדר, הרי לאמיתו על דבר אין זו הסתייגות, כי זו היתה דעת הרוב.

לעם יתר בהירות אאזר שנית על ההצעות.

חבר הכנסת ארם קורא את ההצעות שנית).

ש. לביא: כיצד ייזוקו מעורבים את תוצרתם לפני ייזוקם הקואופרטיבים?

ס. ארם: ההצעה של המדעל הצבאי היתה, ש"תנובה" תקבל את התוצרת ותקים "בת-תנובה". היות ותנובה לאקבלה את ההצעה הזאת, אזי המדור הכלכלי של אגוד הפועל של ההסתדרות קבל על עצמו לנהל ברית פלחים, ועל יסוד ההחלטה על ביטול וזנופוליס כל כפר צבאי יהיה להצטרף לברית פלחים זו.

לאחר שכל חברי ועדת המשנה הסכימו על ביטול הזנופוליס, על הקואופרטיבים, המחלקה הכלכלית של הוועד הפועל של ההסתדרות ועל חיסול ההפרטים, אני מציע לוועדה לקבל את ההצעות שהובאו לפניה.

היו"ר ס. בדר: דבר אחד ברור. הוועדה סיכמה פרינציפית מסויימים ובהם יש הסתייגות לחבר זה של הוועדה, ער אחר. היות וההצעות אינן מגובשות היטב, אני מציע, שנטיל על חברי הכנסת אתם ופונא לבסוף מחד, ולהכניאן שנית בפני הוועדה בישיבה הבאה. לאחר שיתבאר הנושא החדש של ההצעות נצביע עליהן ונעבינו למחלטה.

ס. וילנר: אני מציע שהסיכומים אשר ינוסחו מחדש ימסרו לחברי הוועדה לפני הישיבה הבאה. לשם בוטיות העבודה, אני מציע, שכל הפרטיכלים של ועדת המשנה ימסרו לחברי הוועדה לשם עיון.

היו"ר . בדר: אני מקבל את ההצעות הללו.

ס. וילנר: על יושב ראש הוועדה לפנות ליושב ראש ועדת הכנסת, ולברר אתו עם בעית המיעוט הערבי העברה אלינו רק מבחלת הצד הכלכלי שלה. אם זהו הסצב, אני שומר לעמי זכות הסתייגות להעלות פחדש את הבעיה כולה.

הישיבה נעלה בשעה 13.00